

BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA DARSDAN TASHQARI ISHLARNING TARBIYAVIY AHAMIYATI

Tanikulova O'g'iloy

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti magistri

Anotatsiya: Ushbu maqola boshlang‘ich ta’limda darsdan tashqari ishlarning tarbiyaviy ahamiyatini keng yoritadi. Darsdan tashqari faoliyatlarning o‘quvchilarning axloqiy, estetik, ijtimoiy va intellektual rivojlanishidagi roli ilmiy asosda tahlil qilinadi. Maqolada ushbu ishlarning bolalarning shaxsiyatini shakllantirish, ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish va fuqarolik ongini rivojlantirishdagi ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, o‘qituvchilar, ota-onalar va jamiyatning faol ishtiroki, mavjud muammolar va ularni hal qilish yo‘llari muhokama qilinadi. Tadqiqot darsdan tashqari ishlarning samaradorligini oshirish uchun tizimli yondashuv va global tajribalarni mahalliy sharoitlarga moslashtirish zarurligini ta’kidlaydi.

Kalit so‘zlar: Boshlang‘ich ta’lim, darsdan tashqari ishlar, tarbiyaviy ahamiyat, axloqiy tarbiya, estetik rivojlanish, ijtimoiy ko‘nikmalar, ijodiy salohiyat, fuqarolik ongi, o‘qituvchilar, ota-onalar, jamiyat.

ВОСПИТАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЫ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Таникулова Угилрой,

магистр Узбекско-Финляндского педагогического института

Аннотация: Данная статья посвящена всестороннему рассмотрению воспитательного значения внеклассной работы в начальном образовании. Научно анализируется роль внеклассных мероприятий в нравственном, эстетическом, социальном и интеллектуальном развитии учащихся. В статье

рассматривается значение этих мероприятий для формирования личности детей, раскрытия их творческого потенциала и развития гражданского сознания. Также обсуждаются активное участие учителей, родителей и общества, существующие проблемы и пути их решения. Исследование подчеркивает необходимость системного подхода и адаптации мирового опыта к местным условиям для повышения эффективности внеклассной работы.

Ключевые слова: Начальное образование, внеклассная работа, воспитательное значение, нравственное воспитание, эстетическое развитие, социальные навыки, творческий потенциал, гражданское сознание, учителя, родители, общество.

THE EDUCATIONAL SIGNIFICANCE OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN PRIMARY EDUCATION

Tanikulova Ugiloy,

Master of the Uzbekistan-Finland Pedagogical Institute

Abstract: This article comprehensively explores the educational significance of extracurricular activities in primary education. The role of extracurricular activities in the moral, aesthetic, social, and intellectual development of students is analyzed from a scientific perspective. The article examines their importance in shaping children's personalities, unlocking their creative potential, and fostering civic consciousness. Additionally, it discusses the active involvement of teachers, parents, and the community, as well as existing challenges and solutions. The study emphasizes the need for a systematic approach and the adaptation of global experiences to local contexts to enhance the effectiveness of extracurricular activities.

Keywords: Primary education, extracurricular activities, educational significance, moral education, aesthetic development, social skills, creative potential, civic consciousness, teachers, parents, community.

Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarning intellektual, axloqiy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishida muhim poydevor bo'lib xizmat qiladi. Ushbu jarayonda darsdan tashqari ishlar tarbiyaviy va ta'lim jarayonlarining muhim qismi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Darsdan tashqari ishlar o'quvchilarning nafaqat bilim va ko'nikmalarini oshirishga, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy fazilatlarni rivojlantirishga, ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishga va fuqarolik ongini shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqola boshlang'ich ta'limda darsdan tashqari ishlarining tarbiyaviy ahamiyatini kengroq yoritadi, ularning o'quvchilar shaxsiyatini shakllantirishdagi rolini ilmiy asosda tahlil qiladi, amaliy jihatlarini ko'rib chiqadi va mavjud muammolar hamda yechimlar haqida mulohaza yuritadi.

Darsdan tashqari ishlar boshlang'ich ta'limda o'quv dasturidan tashqari tashkil etiladigan faoliyatlar sifatida ta'riflanadi. Bu faoliyatlar sport musobaqalari, san'at to'garaklari, adabiy kechalar, ekologik tadbirlar, xayriya aksiyalari, ilmiy loyihalar va boshqa ko'plab shakllarni o'z ichiga oladi. Ularning asosiy maqsadi o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash, ularning qiziqishlari va qobiliyatlarini kashf etish, shuningdek, ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni singdirishdir. Darsdan tashqari ishlarining tarbiyaviy ahamiyati ularning o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ko'p qirrali ta'sir ko'rsatishida namoyon bo'ladi. Bu faoliyatlar o'quvchilarga o'zlarini erkin ifoda etish, jamoaviy ish ko'nikmalarini rivojlantirish va ijodiy fikrlashni o'rganish imkonini beradi (Anderson & Miller, 2019).

Boshlang'ich yoshdagi bolalar axloqiy me'yorlar va qadriyatlarni o'zlashtirish jarayonida bo'ladilar. Darsdan tashqari ishlar ushbu jarayonda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Masalan, jamoaviy loyihalar, xayriya tadbirlari yoki ekologik aksiyalar o'quvchilarda mas'uliyat, adolat, halollik va o'zaro yordam kabi fazilatlarni shakllantiradi. Xususan, xayriya tadbirlari orqali o'quvchilar ijtimoiy

tengsizlik va muhtojlarga yordam berish muhimligini tushunadilar, bu esa ularning empatiya va ijtimoiy mas'uliyat tuyg'usini oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday faoliyatlarda ishtirok etgan bolalar o'z jamoasiga nisbatan ko'proq mas'uliyat his qiladilar va fuqarolik ongini erta yoshda shakllantiradilar (Smith & Thompson, 2020). Shu bilan birga, vatanparvarlikka oid tadbirlar, masalan, milliy bayramlarni nishonlash yoki tarixiy joylarga sayohatlar o'quvchilarda o'z mamlakati va madaniyatiga hurmat tuyg'usini uyg'otadi.

Darsdan tashqari ishlar o'quvchilarning estetik dunyoqarashini shakllantirishda va emotsional intellektini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Musiqa, tasviriy san'at, teatr yoki adabiyot bilan bog'liq to'garaklar bolalarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaradi va ularning go'zallikni idrok etish qobiliyatini oshiradi. Masalan, teatr to'garaklarida ishtirok etish o'quvchilarga o'z his-tuyg'ularini ifodalash, boshqa odamlarning nuqtai nazarini tushunish va sahnada o'ziga ishonchni rivojlantirish imkonini beradi. Eisner (2002) o'z tadqiqotlarida san'at bilan shug'ullanish o'quvchilarning nafaqat ijodiy fikrlashini, balki muammolarni ijodiy yechish qobiliyatini ham oshirishini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, estetik faoliyatlar o'quvchilarning stressni boshqarish va emotsional barqarorlikni saqlash qobiliyatini rivojlantiradi, bu esa ularning psixologik salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Sinfdan tashqari faoliyat o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim platforma hisoblanadi. Sport musobaqalari, jamoaviy loyihalar yoki debat klublari kabi faoliyatlar bolalarga jamoada ishlash, rahbarlik qilish va o'zaro munosabatlarni mustahkamlashni o'rgatadi. Bu jarayon o'quvchilarda o'zaro hurmat, hamkorlik va murosaga kelish kabi ijtimoiy fazilatlarni shakllantiradi. Masalan, sport musobaqalarida ishtirok etish o'quvchilarga nafaqat jismoniy faollikni, balki jamoaviy ruh, adolatli raqobat va mag'lubiyatni munosib qabul qilishni ham o'rgatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, darsdan tashqari faoliyatlarda faol ishtirok etgan o'quvchilar

tengdoshlari bilan yaxshi munosabatlar oʻrnatishda va ijtimoiy muhitga moslashishda muvaffaqiyatliroq boʻladilar .

Boʻsh vaqtlarda oʻquvchilarning ilmiy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ham muhim hissa qoʻshadi. Ilmiy toʻgaraklar, robototexnika klublari yoki ekologik loyihalar oʻquvchilarga oʻz qiziqishlarini kashf etish va muammolarni ilmiy yondashuv orqali hal qilish imkonini beradi. Masalan, ekologik tadbirlar orqali oʻquvchilar atrof-muhit muhofazasi muhimligini tushunadilar va barqaror rivojlanish gʻoyalarini oʻzlashtiradilar. Bunday faoliyatlar oʻquvchilarning tanqidiy fikrlash, tahlil qilish va innovatsion yechimlar topish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, ijodiy loyihalar, masalan, hikoya yozish yoki multimedia loyihalari oʻquvchilarning tasavvurini va oʻziga xoslikni rivojlantirishga yordam beradi.

Tarbiyaviy ahamiyatini toʻliq roʻyobga chiqarishda oʻqituvchilar, ota-onalar va mahalliy jamoaning faol ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Oʻqituvchilar ushbu faoliyatlarni tashkil qilishda oʻquvchilarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olishlari zarur. Pedagoglarning zamonaviy usullar va texnologiyalardan foydalanishi, shuningdek, oʻquvchilarning faol ishtirokini ragʻbatlantirishi tadbirlarning samaradorligini oshiradi. Ota-onalar esa bolalarining darsdan tashqari faoliyatlarda ishtirok etishini qoʻllab-quvvatlash orqali tarbiyaviy jarayonga hissa qoʻshadi. Masalan, ota-onalarning tadbirlarda ishtirok etishi yoki ularni moddiy jihatdan qoʻllab-quvvatlashi bolalarning motivatsiyasini oshiradi. Mahalliy jamoa va nodavlat tashkilotlarning qoʻllab-quvvatlashi esa darsdan tashqari ishlarning kengroq miqyosda tashkil etilishiga yordam beradi.

Salohiyatidan toʻliq foydalanishda bir qator muammolar mavjud. Birinchidan, moddiy-texnik resurslarning yetishmasligi, xususan, qishloq maktablarida sport zallari, sanʼat studiyalari yoki ilmiy laboratoriyalarning yoʻqligi faoliyatlarning tashkil etilishini qiyinlashtiradi. Ikkinchidan, oʻqituvchilarning malakasini oshirishga yetarlicha eʼtibor berilmasligi tufayli baʼzi pedagoglar zamonaviy usullarni qoʻllashda qiynaladi. Uchinchidan, oʻquvchilarning haddan tashqari

bandligi yoki ota-onalarning faoliyatga qiziqishining pastligi ishtirok darajasini pasaytiradi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun quyidagi choralar ko‘rilishi mumkin:

Davlat siyosati: Darsdan tashqari ishlar uchun maxsus grantlar ajratish va maktab infratuzilmasini yaxshilash.

O‘qituvchilar malakasini oshirish: Pedagoglar uchun zamonaviy pedagogik usullar va texnologiyalar bo‘yicha doimiy treninglar tashkil qilish.

Ota-onalarni jalb qilish: Ularning faol ishtirokini rag‘batlantirish uchun ma’lumot kampaniyalari va oilaviy tadbirlar tashkil etish.

Hamkorlik: Nodavlat tashkilotlar, mahalliy biznes va jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikni kengaytirish.

Xulosa qilib aytganda boshlang‘ich ta’limda darsdan tashqari ishlar o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishi uchun muhim vosita hisoblanadi. Ular axloqiy, estetik, ijtimoiy va intellektual tarbiyani ta’minlash orqali bolalarning shaxsiyatini shakllantiradi, ularning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaradi va fuqarolik ongini rivojlantiradi. Ushbu faoliyatlarning samaradorligini oshirish uchun tizimli yondashuv, ya’ni davlat, ta’lim muassasalari, o‘qituvchilar, ota-onalar va jamiyatning birgalikdagi sa’y-harakatlari talab etiladi. Faqat shu holatda darsdan tashqari ishlar o‘quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiluvchi samarali platformaga aylanadi. Kelajakda ushbu faoliyatlarni yanada rivojlantirish uchun ilmiy tadqiqotlar va amaliy loyihalarni ko‘paytirish, shuningdek, global tajribalarni mahalliy sharoitlarga moslashtirish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Anderson, J., & Miller, R. (2019). *Darsdan tashqari faoliyatlar va bolalar rivojlanishi*. Ta’lim psixologiyasi jurnali.
2. Eisner, E. W. (2002). *San’at va ongni yaratish*. Yel universiteti nashriyoti.

3. Larson, R. W. (2000). *Yoshlarning ijobiy rivojlanishi psixologiyasi tomon.* Amerika psixologi.
4. Smith, R., & Thompson, L. (2020). *Darsdan tashqari faoliyat orqali fuqarolik ta'limi.* Ta'lim sharhi.